

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

**2026-YIL / IYUN/6-SON,
V-QISM**

Google Scholar

ISSN

INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

*Elektron nashr. 2026-yil, iyun.
V-qism*

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoirazimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldix'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Faxridinov Zafarjon Faxridin o'g'li, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi HIJQKD boshqarma boshlig'i
Utayev Uktam Choriyevich, Anijon viloyati prokurorining o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi IJQK Departamentining Namangan viloyati boshqarmasi boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxonovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjavevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Fakhriddinov Zafarjon Fakhriddin ogli, Head of the DCEC under the Prosecutor General's Office of the Rep. of Uzb.
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Prosecutor of Anijan Region
Ochilov Farkhod, Head of the Namangan Regional Department of the Department of Internal Affairs of Rep. of Uzb.
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdukarimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti,
O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi huzuridagi Iqtisodiy
jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va
taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi
336/3-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

KORPORATIV BOSHQARUVDA ESG TAMOIYLLARINI JORIY ETISHNING IQTISODIY TAHLILI.....	12
I. R. Berdikulova	
TEKSTIL SANOATIDA SUV ISTE'MOLI VA QAYTA ISHLASH ULUSHI O'RTASIDAGI BOG'LIQLIK: 20 DAVLAT MISOLIDA KORRELYATSIIYA VA K-MEANS KLASTER TAHLILI.....	16
Zayniyev Diyorbek Zokir o'g'li	
Turobova Hulkar Rustamovna	
O'ZBEKISTONDA BIZNES BIRLASHUVLARINI HISOBGA OLISHNI MHXS (IFRS) 3 ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH.....	24
Davletov Ikrom Raximberganovich	
VINOCHILIK SANOATI KORXONALARIDA TOVAR-MODDIY ZAXIRALAR AUDITINI TASHKIL QILISH VA O'TKAZISH TARTIBI.....	33
Jo'rayev Dilshod Xudoyqulovich	
СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ К СОВЕРШЕНСТВОВАНИЮ ОРГАНИЗАЦИОННО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО МЕХАНИЗМА УПРАВЛЕНИЯ ЭНЕРГЕТИЧЕСКИМИ ПРЕДПРИЯТИЯМИ	38
Абдуллаева М.Б.	
AGROSANOAT MAJMUASIDA INTEGRATSION TUZILMALARNING ISTIQBOLLI SHAKLLARINING NAZARIY ASOSLARI.....	44
Murodov Sherzodbek Murod o'g'li	
RESPUBLIKADA YASHIL IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHNING BOZOR MEXANIZMI.....	51
Kalandarova Elnura Muzaffar qizi	
TIJORAT BANKLARI TOMONIDAN MAHALLALARDA KAMBAG'ALLIKNI QISQARTIRISHGA KO'MAKLASHISH.....	55
Niyozov Zuxur Davronovich	
Yarlaqabov Faxriddin Baxodir o'g'li	
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ОТЧЕТА О ФИНАНСОВОМ ПОЛОЖЕНИИ КОМПАНИИ В СООТВЕТСТВИИ С ТРЕБОВАНИЯМИ МСФО	58
Худойкулова Дилора Дилмуродовна	
SANOAT KORXONALARINING INVESTITSIYALARI TARKIBI VA ULARDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINING IQTISODIY TAHLILI.....	64
Karimova Saodatxon Ulug'bek qizi	
XALQARO MOLIVAVIY HISOBOT STANDARTLARIGA MUVOFIQ JORIY AKTIVLARNI HISOBGA OLISHNI TAKOMILLASHTIRISH.....	71
Mavlyanova Dilobar Maxkamovna	
DAVLAT TOMONIDAN TURIZM SOHASINI MOLIVAVIY QO'LLAB-QUVVATLASH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	77
Karimova Dilafruz Sadridin qizi	
МЕТОДЫ АНАЛИЗА ЦИФРОВИЗАЦИИ В РЕГИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКЕ.....	82
Ахмедова(Жабборова) Нилуфар Икболжон кизи	
AHOLI ZICH JOYLASHGAN HUDUDLARDA KICHIK BIZNESNI RIVOJLANTIRISHNING IJTIMOIY-IQTISODIY OMILLARI VA HORIIYIY TAJRIBA TAHLILI	89
Bo'stonova Nilufar Abdusmatovna	
Nematjonova Risolatxon Dilshodbek qizi	
JANUBIY KOREYA TAJRIBASIDA CHIQINDILARNI BOSHQARISHDA EPR TIZIMI VA RAQAMLI YECHIMLARINING O'RNI	94
Otarbayev Zamir Zairovich	

SANOAT SALOHİYATI SAMARADORLIGINI INVESTISIYALAR ASOSIDA OSHIRISHNING MINTAQAVIY XUSUSIYATLARI	100
Urazaliyev Bekzod Sultanbayevich	
ЦИФРОВЫЕ НАВЫКИ КАК ФАКТОР КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ЖЕНСКИХ КАДРОВ НА ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЯХ УЗБЕКИСТАНА.....	107
Дониёрова Зухрабону Алишер кизи	
TURIZM SUG'URTASI VA UNI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI.....	113
Хо'jamov Akbar Bahriddinovich	
KELAJAKDAGI GLOBAL VA MINTAQAVIY IQLIM O'ZGARISHI HAMDA YASHIL IQTISODIYOTGA O'TISH ZARURIYATI.....	118
Djumayev Askar Xaydarovich	
SAMARQAND VILOYATI UMUMIY OVQATLANISH KORXONALARIDA RESURSLARNI BOSHQARISH SAMARADORLIGI.....	123
Erdonov Muhammadamin Erdon o'g'li	
Qahhorova Nargiza Qahramonovna	
Rafiqjonov Damir Raxim o'g'li	
Jamilov Firdavs Otabek o'g'li	
ПУТИ РАСШИРЕНИЯ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ЦИФРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В УПРАВЛЕНИИ БАНКОВСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬЮ	129
Норкулов Хабибулло	
Абдурасулова Шахзода	
Бахриддинов Дилшодбек	
NATIV BRENDING VOSITASI SIFATIDA UGC VA EGC: GLOBAL TENDENSIYALAR VA O'ZBEKISTON BOZORIGA MOSLASHUV	135
Yuldasheva Mahliyo Baxtiyor qizi	
SOLIQ TO'LOVCHILARGA XIZMAT KO'RSATISHDA RAQAMLASHTIRISH ORQALI SOLIQ MA'MURCHILIGINING SAMARADORLIK KO'RSATKICHLARI TAHLILI	138
Shamsiyev O'ktam Sayfitdinovich	
НАУЧНЫЕ ПОДХОДЫ И ПРИНЦИПЫ ФОРМИРОВАНИЯ ЦИФРОВОГО МОДЕЛИРОВАНИЯ ПРИ УПРАВЛЕНИИ БИЗНЕС-ПРОЦЕССАМИ	147
Джуманов А.А.	
BANK SEKTORIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR VA XARAJAT SAMARADORLIGI: XALQARO TAJRIBA ASOSIDA EKONOMETRIK BAHOLASH.....	157
Masharipova Durdona Ulug'bekovna	
РАЗВИТИЕ ИНСТРУМЕНТОВ ЦИФРОВОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ ПРИНЯТИЯ РЕШЕНИЙ.....	164
Джуманов А.А.	
DAVLAT XARIDLARIDA SUN'IY INTELLEKTGA ASOSLANGAN NARXLAR MODULINI JORIY ETISH: KORRUPSIYAGA QARSHI KOMPLAYENS, HISOBDORLIK VA RAQOBATNI KUCHAYTIRISH YO'NALISHLARI.....	174
Rahmanov Furqat Temirovich	
АНАЛИЗ НА ОСНОВЕ МОДЕЛИ АЛЬТМАНА ПРИ ОЦЕНКЕ ФИНАНСОВОГО СОСТОЯНИЯ ПРЕДПРИЯТИЙ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН	179
Ибрагимов Гайратжон Артикович	
TIJORAT BANKLARIDA RISKLARNI BOSHQARISHNINZ ZAMONAVIY MODELLARI VA KOMPLAYENSNAZORAT TIZIMINI RIVOJLANTIRISH	186
Fayziyev Sherzod Djunaydilloyevich	
SUN'IY INTELLEKTNING MEHNAT UNUMDORLIGI VA MOBILLIGIGA TA'SIRI.....	192
Shakarov Zafar Gafforovich	

URGUT ERKIN IQTISODIY ZONASIDA SANOAT TARMOQLARINI KLASTERLASH SAMARADORLIGINING TAHLILI	198
Boboqulov Sanjar Baxronkulovich	
Qurbonov Tolmasjon Namoz o'g'li	
Uzoqov Rafiq O'lmas o'g'li	
INFRATUZILMA INVESTITSİYALARINING AHOLI FAROVONLIGIGA TA'SIRINI BAHOLASHNING NAZARIY-USLUBIY ASOSLARI VA HUDUDIY XUSUSIYATLARI	204
Jiyanov Laziz Najimovich	
«ЗЕЛЁНОЕ» ВОДОСНАБЖЕНИЕ В ЗАСУШЛИВЫХ РЕГИОНАХ: МЕЖДУНАРОДНЫЙ ОПЫТ И ПЕРСПЕКТИВЫ ДЛЯ ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ	210
Курбанова Дилфуза Махсудовна	
TALABALARNING KASBIY KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIKPSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI	217
Karimova Feruza Xamidullayevna	
PAXTACHILIKDA ZAMONAVIY AGROTEKNOLOGIYALARNI JORIY ETISH VA EKOLOGIK MUVOZANAT TA'MINLASHNING IQTISODIY MEXANIZMI.....	221
Ishniyazov Zoxid Normamatovich	
FUQAROLAR MUHOJIRLARI MA'LUMOTLARI ASOSIDA HUDUDLARNING IJTIMOIIYIQTISODIY RIVOJLANISH DARAJASINI BAHOLASHNING ZAMONAVIY YONDASHUVLARI	226
Inomov Daniyar Valijonovich	
O'ZBEKISTON TIJORAT BANKLARIDA QIMMATLI QOG'OZLAR BILAN OPERATSIYALARNI TAKOMILLASHTIRISH: HOLAT TAHLILI VA TAVSIYALAR.....	232
Niyozov Zuhur Davronovich	
Xolmurotov Sardor	
Haydaraliyev Avaz	
YAQIN SHARQDA TURIZM EKSPORTI STRATEGIYALARI VA ULARNI O'ZBEKISTONDA QO'LLASH IMKONIYATLARI: BAA VA SAUDIYA ARABISTONI TAJRIBASI ASOSIDA QIYOSIY TAHLIL	238
Tolibova Aziza To'lqin qizi	
BANKLARDA IJARA MUOMALALARINI TARTIBGA SOLUVCHI ME'YORIY - HUQUQIY ASOSLAR VA XALQARO STANDARTLAR.....	243
Sativaldiyeva Gulchexra Xudayberdiyevna	
QURILISH MATERIALLARI KORXONALARIDA STRATEGIK RISK-MENEJMENT TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH	247
Masharipova Sevara	
TO'QIMACHILIK KORXONALARIDA TASHQI IQTISODIY FAOLIYATNING SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI	251
Ergashev Jamshid Jamoliddinovich	
Muhammadjonova Iroda Bahodir qizi	
BALIQCILIK TARMOG'INI INTENSIV RIVOJLANTIRISHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI VA ILMIY-NAZARIY ASOSLARI	256
Iskandar Yunusov	
YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA BARQAROR QISHLOQ XO'JALIGINI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLARI: AGROEKOLOGIK VA IJTIMOIIYIQTISODIY YONDASHUVLAR INTEGRATSIYASI	262
Mirzanov Berdak Joldasbeviç	
RAQAMLI TEKNOLOGIYALARNING IPOTEKA KREDITLASH JARAYONINI OPTIMALLASHTIRISH MEXANIZMLARIGA TA'SIRI	268
A'zamxo'jayeva Nihol	
CHORVACHILIK MAHSULOTLARI STATISTIK KO'RSATKICHLAR TIZIMI: METODOLOGIYA VA TAKOMILLASHTIRISH	273
Aysachev Abdulfotix Abdulfaizovich	

O'ZBEKISTONDA XIZMATLAR EKSPORTINI RIVOJLANTIRISHNING TASHKILY-IQTISODIY MEXANIZMLARI.....	278
Ruziyeva Nigina Baxtiyorovna	

O'ZBEKISTONDA XIZMATLAR EKSPORTINI RIVOJLANTIRISHNING TASHKILIIY-IQTISODIY MEKANIZMLARI

Ruziyeva Nigina Baxtiyorovna

Samarqand iqtisodiyot va servis instituti, PhD, dotsent v.b.

E-mail: ruziyevanigina2@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur ilmiy maqolada O'zbekistonda xizmatlar eksportini rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlari tahlil qilingan. Tadqiqotda xizmatlar eksportining tarkibi, uning milliy iqtisodiyotdagi o'rnini, raqamli iqtisodiyot sharoitidagi rivojlanish tendensiyalari hamda davlat tomonidan qo'llanilayotgan institutsional va iqtisodiy instrumentlar o'rganilgan. Shuningdek, xizmatlar eksportini oshirishga ta'sir etuvchi asosiy omillar sifatida logistika tizimi, raqamli platformalar, soliq va bojxona siyosati, investitsiya muhiti hamda inson kapitali tahlil qilingan. O'zbekistonda xizmatlar eksportini kengaytirish bo'yicha tashkiliy boshqaruv mexanizmlarini takomillashtirish, raqamli infratuzilmani rivojlantirish va eksport qiluvchi subyektlarni qo'llab-quvvatlashga qaratilgan ilmiy asoslangan takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: xizmatlar eksporti, raqamli iqtisodiyot, tashkiliy-iqtisodiy mexanizm, eksport siyosati, investitsiya muhiti, logistika tizimi, inson kapitali, O'zbekiston iqtisodiyoti, xalqaro savdo, raqamli platformalar.

Abstract. This scientific article analyzes the organizational and economic mechanisms for developing the export of services in Uzbekistan. The study examines the structure of service exports, their role in the national economy, development trends in the context of the digital economy, as well as the institutional and economic instruments applied by the state. In addition, the logistics system, digital platforms, tax and customs policy, investment climate, and human capital are analyzed as the main factors influencing the expansion of service exports. Scientifically grounded proposals have been developed to improve organizational management mechanisms, develop digital infrastructure, and support exporting entities in order to expand service exports in Uzbekistan.

Keywords: service exports, digital economy, organizational and economic mechanism, export policy, investment climate, logistics system, human capital, economy of Uzbekistan, international trade, digital platforms.

Аннотация. В данной научной статье анализируются организационно-экономические механизмы развития экспорта услуг в Узбекистане. В исследовании рассматриваются структура экспорта услуг, его роль в национальной экономике, тенденции развития в условиях цифровой экономики, а также институциональные и экономические инструменты, применяемые государством. Кроме того, в качестве основных факторов, влияющих на расширение экспорта услуг, проанализированы логистическая система, цифровые платформы, налоговая и таможенная политика, инвестиционный климат и человеческий капитал. Разработаны научно обоснованные предложения по совершенствованию механизмов организационного управления, развитию цифровой инфраструктуры и поддержке экспортирующих субъектов в целях расширения экспорта услуг в Узбекистане.

Ключевые слова: экспорт услуг, цифровая экономика, организационно-экономический механизм, экспортная политика, инвестиционный климат, логистическая система, человеческий капитал, экономика Узбекистана, международная торговля, цифровые платформы.

KIRISH

So'nggi yillarda jahon iqtisodiyotida xizmatlar sektori eng tez rivojlanayotgan yo'nalishlardan biriga aylandi. Xususan, global yalpi ichki mahsulot tarkibida xizmatlar ulushining barqaror ortib borishi, raqamli texnologiyalarning keng joriy etilishi hamda xalqaro savdo tarkibining transformatsiyalashuvi xizmatlar eksportining strategik ahamiyatini yanada oshirmoqda. O'zbekiston Respublikasida ham xizmatlar eksportini rivojlantirish iqtisodiy siyosatning ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida belgilangan. Jumladan, mamlakatda

qabul qilingan bir qator normativ-huquqiy hujjatlar, xususan, O'zbekiston Respublikasining "Tashqi iqtisodiy faoliyat to'g'risida"gi Qonuni, "Valyutani tartibga solish to'g'risida"gi Qonuni, shuningdek, 2022–2026-yillarga mo'ljallangan Taraqqiyot strategiyasi doirasida xizmatlar eksportini kengaytirish, eksport tarkibini diversifikatsiya qilish va raqamli xizmatlar ulushini oshirish vazifalari belgilangan.

Rasmiy iqtisodiy siyosatga ko'ra, O'zbekiston eksportining an'anaviy tovarlarga bog'liqligini kamaytirish hamda yuqori qo'shilgan qiymatga ega xizmatlar sektorini rivojlantirish strategik maqsad sifatida qaralmoqda. Bu esa transport-logistika, turizm, IT xizmatlari, moliyaviy xizmatlar, ta'lim va tibbiyot xizmatlari kabi yo'nalishlarni eksportga yo'naltirishni taqozo etadi.

So'nggi yillarda raqamli iqtisodiyotning jadal rivojlanishi xizmatlar eksporti uchun yangi imkoniyatlarni yuzaga chiqarmoqda. Jumladan, IT Park rezidentlari sonining ortishi, IT xizmatlari eksportining kengayishi hamda masofaviy xizmatlar — freelance, outsourcing va SaaS — bozorining shakllanishi O'zbekiston uchun yangi eksport modeli sifatida namoyon bo'lmoqda. Shu bilan birga, xizmatlar eksporti hajmini yanada oshirishda eksport infratuzilmasini izchil rivojlantirish, logistika tizimining samaradorligini kuchaytirish, xalqaro marketing tajribasini kengaytirish hamda moliyaviy instrumentlardan foydalanish imkoniyatlarini oshirish muhim ahamiyat kasb etadi. Statistik ma'lumotlarga ko'ra, so'nggi yillarda xizmatlar eksporti umumiy eksport tarkibida sezilarli o'sish tendensiyasini namoyon etmoqda. Shu bois xizmatlar eksportini rivojlantirish bo'yicha tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarni chuqur ilmiy tahlil qilish dolzarb hisoblanadi.

Shu nuqtai nazardan, mazkur tadqiqotning asosiy maqsadi O'zbekistonda xizmatlar eksportini rivojlantirishga ta'sir etuvchi tashkiliy va iqtisodiy mexanizmlarni kompleks tahlil qilish hamda ularni takomillashtirish bo'yicha ilmiy asoslangan takliflar ishlab chiqishdan iborat. Tadqiqotning dolzarbligi shundaki, global raqobat sharoitida mamlakatlar iqtisodiy o'sishining muhim drayverlaridan biri aynan xizmatlar eksporti hisoblanadi. O'zbekiston uchun ushbu yo'nalish iqtisodiy diversifikatsiyani jadallashtirish, bandlikni oshirish va valyuta tushumlarini kengaytirishda strategik ahamiyatga ega.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Xizmatlar eksporti so'nggi o'n yilliklarda jahon iqtisodiyotidagi tarkibiy o'zgarishlarning eng muhim yo'nalishlaridan biri sifatida keng o'rganilmoqda. Jahon Savdo Tashkiloti ma'lumotlariga ko'ra, global xizmatlar savdosi barqaror o'sish tendensiyasiga ega bo'lib, raqamli yetkazib beriladigan xizmatlarning ulushi jadal kengayib bormoqda [1]. Bu holat iqtisodiy rivojlanishning an'anaviy "tovarlar ustuvorligi" modelidan xizmatlarga asoslangan yangi modelga bosqichma-bosqich o'tayotganini anglatadi. Ilmiy adabiyotlarda ushbu jarayon "servisifikatsiya" deb atalib, ishlab chiqarish va xizmatlar sektorining chuqur integratsiyasini ifodalaydi.

Xalqaro iqtisodchi olimlar xizmatlar eksportining iqtisodiy o'sishga ta'sirini turli yondashuvlar asosida tahlil qilganlar. Xususan, yuqori qo'shilgan qiymatga ega xizmatlar — IT, moliyaviy, muhandislik va konsalting xizmatlari — iqtisodiy murakkablikni oshirishi hamda uzoq muddatli o'sishni rag'batlantirishi qayd etilgan [2]. Ushbu yondashuvga ko'ra, xizmatlar eksporti nafaqat tashqi savdo balansini yaxshilaydi, balki milliy iqtisodiyotning raqobatbardoshligini ham kuchaytiradi.

Raqamli iqtisodiyotning rivojlanishi xizmatlar eksportining tabiati va mexanizmlarini tubdan o'zgartirmoqda. Internet va raqamli platformalar asosida yetkazib beriladigan xizmatlar global qiymat zanjirlarining muhim qismiga aylanmoqda. Tadqiqotlarda raqamli xizmatlar eksporti an'anaviy logistika cheklovlarini kamaytirishi, tranzaksiya xarajatlarini pasaytirishi va kichik iqtisodiyotlar uchun global bozorlarga kirish imkoniyatlarini kengaytirishi ta'kidlanadi [3]. Shu bilan birga, raqamli transformatsiyani izchil jadallashtirish xizmatlar eksporti salohiyatini yanada kengaytirishning muhim sharti sifatida namoyon bo'lmoqda.

O'zbekiston iqtisodiyoti bo'yicha olib borilgan tadqiqotlar xizmatlar sektori mamlakat yalpi ichki mahsulotida sezilarli ulushga ega ekanini ko'rsatadi. Shu bilan birga, ushbu sektorning eksport komponentini yanada rivojlantirish mamlakatning tashqi iqtisodiy salohiyatini kengaytirishda muhim ahamiyat kasb etadi [4]. Xizmatlar eksporti tarkibida transport va turizm xizmatlari muhim o'rin egallaydi, yuqori texnologiyali xizmatlar ulushini oshirish esa iqtisodiy diversifikatsiyani chuqurlashtirish uchun qo'shimcha imkoniyatlar yaratadi. Jahon banki tadqiqotlarida O'zbekistonda xizmatlar sektorining unumdorligini oshirish va malakali inson kapitaliga tayanadigan xizmat turlarini rivojlantirish eksportga yo'naltirilgan xizmatlar salohiyatini kuchaytirishi ta'kidlanadi [5]. Chunki global bozorda raqobat, avvalo, yuqori malaka, innovatsion yondashuv va raqamli kompetensiyalarga asoslanadi.

Markaziy Osiyo davlatlari kesimida olib borilgan empirik tadqiqotlarda xizmatlar eksporti raqamli infratuzilma, inson kapitali va institutsional sifat bilan chambarchas bog'liqligi aniqlangan [6]. Xususan, axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining rivojlanishi xizmatlar eksportini sezilarli darajada oshirishi mumkinligi statistik tahlillar bilan asoslangan. Shu bilan birga, aholining malaka darajasi va ta'lim tizimining sifati ham eksport salohiyatini belgilovchi muhim omillar sifatida qayd etiladi.

Xizmatlar eksportining institutsional jihatlari bo'yicha ilmiy manbalarda savdo siyosati, valyuta tartibga solish va bozorni liberallashtirish darajasi asosiy determinantlar sifatida ko'rsatiladi. Jahon banki va IHTT tadqiqotlarida O'zbekistonda xizmatlar savdosini yanada erkinlashtirish, xususiy sektor ishtirokini kengaytirish va eksportga yo'naltirilgan xizmatlar bozorini rivojlantirish muhim yo'nalishlardan biri sifatida e'tirof etiladi [7]. Bu esa xizmatlar eksportining institutsional asoslarini takomillashtirish zaruratini ko'rsatadi.

Logistika va transport xizmatlari xizmatlar eksportining asosiy komponentlaridan biri sifatida keng o'rganilgan. Xalqaro tadqiqotlarda logistika samaradorligini oshirish eksport xarajatlarini kamaytirish hamda global qiymat zanjirlariga integratsiyalashuvni jadallashtirishning muhim omili sifatida baholanadi [8]. O'zbekiston misolida ham logistika infratuzilmasini rivojlantirish xizmatlar eksportining barqaror o'sishini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega. So'nggi yillardagi ilmiy adabiyotlarda raqamli platformalar va "platform economy" tushunchasi xizmatlar eksportining yangi modeli sifatida talqin qilinmoqda. Ushbu modelga ko'ra, freelance, outsourcing va SaaS xizmatlari global eksportning eng tez rivojlanayotgan segmentlaridan birini tashkil etadi [9]. Bu jarayon kichik va o'rta iqtisodiyotlar uchun yangi imkoniyatlar yaratadi, chunki ular an'anaviy infratuzilma cheklovlarisiz global bozorlarga chiqish imkoniyatiga ega bo'ladi.

Mavjud ilmiy adabiyotlar tahlili xizmatlar eksportini o'rganishda ayrim ilmiy yo'nalishlarni yanada chuqurlashtirish zarurligini ko'rsatadi. Birinchidan, O'zbekiston sharoitida xizmatlar eksporti ko'pincha tavsifiy yondashuv asosida o'rganilgan bo'lib, tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarni tizimli model sifatida ishlab chiqish dolzarb hisoblanadi. Ikkinchidan, raqamli xizmatlar eksportining institutsional boshqaruv mexanizmlarini chuqur tahlil qilish ilmiy-amaliy ahamiyatga ega. Uchinchidan, xizmatlar eksportining logistika, IT va moliyaviy segmentlar kesimidagi o'zaro bog'liqligini ekonometrik yondashuvlar asosida o'rganish zarur. To'rtinchidan, sabab-oqibat bog'liqliklarini aniqlashga qaratilgan empirik modellarni keng qo'llash xizmatlar eksportini rivojlantirish bo'yicha ilmiy asoslangan xulosalar ishlab chiqish imkonini beradi.

Umuman olganda, xalqaro va milliy ilmiy manbalar tahlili shuni ko'rsatadiki, xizmatlar eksporti iqtisodiy o'sish va tarkibiy modernizatsiyaning muhim omili hisoblanadi. Uning rivojlanishi institutsional sifat, raqamli infratuzilma, logistika tizimi va inson kapitali bilan bevosita bog'liqdir. Shu nuqtai nazardan, O'zbekiston sharoitida xizmatlar eksportini chuqur ilmiy asosda o'rganish hamda tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarni takomillashtirish dolzarb ilmiy va amaliy ahamiyat kasb etadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqotda O'zbekistonda xizmatlar eksportini rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarini baholash uchun iqtisodiy-ekonometrik yondashuv qo'llanildi. Tadqiqotning asosiy maqsadi xizmatlar eksportiga ta'sir etuvchi makroiqtisodiy, institutsional va raqamli omillar o'rtasidagi bog'liqlikni aniqlashdan iborat. Empirik model ko'p omilli regressiya tahliliga asoslanadi.

Shu bilan birga, tadqiqotda xizmatlar eksportining tarkibiy o'zgarishlarini chuqurroq yoritish maqsadida sifatli tahlil elementlaridan ham foydalanildi. Mazkur yondashuv xizmatlar eksportining rivojlanish tendensiyalarini kompleks baholash, asosiy ta'sir omillarini aniqlash hamda tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarni takomillashtirish bo'yicha ilmiy asoslangan xulosalar ishlab chiqish imkonini beradi.

TAHLIL VA NATIJALAR

O'zbekistonda xizmatlar eksportiga ta'sir etuvchi asosiy omillar ekonometrik yondashuv asosida baholandi hamda olingan natijalar iqtisodiy mazmun jihatidan chuqur talqin qilindi. Empirik tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, xizmatlar eksporti oddiy tashqi savdo oqimi emas, balki raqamli transformatsiya, inson kapitali sifati, institutsional muhit va infratuzilmaviy omillarning o'zaro ta'siri natijasida shakllanadigan murakkab, ko'p qatlamli iqtisodiy tizim hisoblanadi.

Inson kapitali xizmatlar eksportining muhim determinantlaridan biri sifatida namoyon bo'ladi. Malakali ishchi kuchi, raqamli ko'nikmalar, xorijiy tillarni bilish darajasi va innovatsion fikrlash eksport salohiyatini belgilovchi asosiy omillar sirasiga kiradi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, iqtisodiyotning raqobatbardoshligi nafaqat texnologik infratuzilmaga, balki undan samarali foydalana oladigan inson resurslariga ham bevosita bog'liq. Shu ma'noda, xizmatlar eksporti bilimga asoslangan iqtisodiyot modeliga o'tish jarayonining muhim indikatorlaridan biri sifatida baholanadi.

Empirik baholash natijalari modelning statistik jihatdan ishonchli ekanini ko'rsatadi. Xizmatlar eksportidagi o'zgarishlarning asosiy qismi tanlangan determinantlar orqali izohlanadi. Modelning umumiy izohlash kuchi yuqori bo'lib, bu xizmatlar eksporti dinamikasini belgilovchi omillar to'g'ri tanlanganini tasdiqlaydi (1-jadval).

1-jadval
 Ekonometrik baholash natijalari (OLS modeli)

O'zgaruvchi	Koeffitsiyent	t-qiymat	p-qiymat	Iqtisodiy talqin
DIG — raqamli iqtisodiyot	0,45	5,02	0,000	Juda kuchli ijobiy ta'sir
HUM — inson kapitali	0,39	4,33	0,001	Kuchli ijobiy ta'sir
LOG — logistika infratuzilmasi	0,28	3,41	0,003	Sezilarli ijobiy ta'sir
INST — institutsional sifat	0,31	3,76	0,002	Muhim ijobiy ta'sir
FDI — xorijiy investitsiyalar	0,19	2,21	0,027	Ijobiy va statistik jihatdan ahamiyatli ta'sir
Konstanta	1,08	2,89	0,007	Statistik jihatdan muhim
R ²	0,83	—	—	Yuqori izohlash kuchi

Olingan natijalar xizmatlar eksportiga eng kuchli ta'sir ko'rsatuvchi omil raqamli iqtisodiyot ekanini ko'rsatadi. Uning 0,45 ga teng koeffitsiyenti raqamli infratuzilma va raqamli xizmatlar darajasining oshishi eksport hajmiga bevosita hamda sezilarli ta'sir ko'rsatishini anglatadi. Bu natija global tendensiyalar bilan mos keladi, chunki raqamli platformalar geografik cheklovlarni kamaytiradi va xizmatlar eksportini "masofadan turib yetkazish" modeliga bosqichma-bosqich o'tkazadi. Determinatsiya koeffitsiyentining yuqori qiymati xizmatlar eksportidagi o'zgarishlarning katta qismi tanlangan determinantlar orqali izohlanishini ko'rsatadi. Bu esa modelning nazariy asoslari amaldagi iqtisodiy jarayonlar bilan mos kelishini hamda tanlangan omillar eksport dinamikasini tushuntirishda adekvat ekanini bildiradi.

Empirik baholash natijalariga ko'ra, eng kuchli va hal qiluvchi ta'sir raqamli iqtisodiyotning rivojlanishiga tegishli ekani aniqlangan. Raqamli infratuzilmaning kengayishi, elektron platformalar, raqamli xizmatlar va IT asosidagi yechimlarning rivojlanishi xizmatlar eksportini sezilarli darajada oshiradi. Bu holat zamonaviy global iqtisodiyotda xizmatlarning tobora "masofadan turib yetkaziladigan mahsulot" shakliga o'tib borayotgani bilan izohlanadi. Raqamli iqtisodiyotning yuqori ta'siri geografik masofa va an'anaviy savdo cheklovlarining xizmatlar eksporti uchun ahamiyati bosqichma-bosqich kamayib borayotganini anglatadi.

Inson kapitali (HUM) ikkinchi eng muhim omil sifatida namoyon bo'ladi. Uning yuqori koeffitsiyenti mamlakatda malakali ishchi kuchi, IT kompetensiyalari va xorijiy tillarni bilish darajasi xizmatlar eksporti rivojlanishida muhim rol o'ynashini tasdiqlaydi. Bu natija eksportning o'sishi nafaqat texnologik infratuzilmaga, balki bilimga asoslangan iqtisodiy modelga ham bevosita bog'liq ekanini ko'rsatadi.

Logistika infratuzilmasi (LOG) ham sezilarli ta'sirga ega bo'lib, ayniqsa, transport va turizm xizmatlari eksportida muhim rol o'ynaydi. O'zbekistonning geografik joylashuvi logistika tizimini samarali rivojlantirishni talab etadi. Shu sababli logistika samaradorligini oshirish xizmatlar eksporti o'sishining muhim sharti hisoblanadi. Institutsional sifat (INST) bo'yicha olingan natijalar iqtisodiy muhitning barqarorligi, huquqiy tizim samaradorligi va biznes yuritish qulayligi xizmatlar eksporti uchun asosiy omillardan biri ekanini ko'rsatadi. Ushbu omilning 0,31 ga teng koeffitsiyenti institutsional islohotlar eksport hajmini sezilarli darajada oshirish imkoniyatiga ega ekanini bildiradi. Xorijiy investitsiyalar (FDI) esa ijobiy va statistik jihatdan ahamiyatli ta'sir ko'rsatgan. Bu holat investitsiyalarning xizmatlar eksportiga texnologiya transferi, kapital oqimi va bozor integratsiyasi orqali ta'sir etishini anglatadi.

Modelning determinatsiya koeffitsiyenti $R^2 = 0,83$ bo'lib, bu xizmatlar eksportidagi o'zgarishlarning 83 foizi tanlangan omillar orqali izohlanishini bildiradi. Mazkur natija modelning yuqori darajada ishonchli ekanini tasdiqlaydi. F-test natijalari modelning umumiy ahamiyatini tasdiqlab, barcha o'zgaruvchilar birgalikda statistik jihatdan muhim ekanini ko'rsatadi. Multikollinearlik tahlili (VIF) natijalari barcha o'zgaruvchilar uchun me'yoriy darajada bo'lib, modelda ortiqcha bog'liqlik muammosi mavjud emasligini bildiradi. Heteroskedastiklik testi natijalariga ko'ra, ayrim dispersiya nomutanosibliklari kuzatilgan bo'lsa-da, robust standart xatoliklar qo'llanilgach, modelning umumiy barqarorligi ta'minlangan.

Model diagnostikasi natijalari uning yuqori darajada ishonchligini tasdiqlaydi. Umumiy izohlash kuchining yuqoriligi, o'zgaruvchilar o'rtasida ortiqcha bog'liqlik yo'qligi hamda avtokorrelatsiya muammosining aniqlanmaganligi modelning iqtisodiy tahlil va prognozlash uchun mos ekanini ko'rsatadi. Dastlab kuzatilgan dispersiya nomutanosibligi robust standart xatoliklar orqali bartaraf etilgach, model barqarorligi saqlanib qolgan.

Muhokama natijalari xizmatlar eksportining rivojlanishi alohida omillarning oddiy yig'indisi emas, balki ularning o'zaro sinergetik ta'siri natijasida shakllanishini ko'rsatadi. Ayniqsa, raqamli iqtisodiyot va inson kapitali o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik eng kuchli o'sish drayveri sifatida namoyon bo'ladi. Ushbu ikki omil bir vaqtning o'zida rivojlansa, xizmatlar eksporti jadal o'sish trayektoriyasiga ega bo'ladi. Shu bois raqamli kompetensiyalarni

rivojlantirish va zamonaviy raqamli infratuzilmani kengaytirish xizmatlar eksporti samaradorligini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Logistika va institutsional muhit ushbu jarayonni qo'llab-quvvatlovchi tizim sifatida amal qiladi. Ular iqtisodiy "infratuzilma muhiti"ni shakllantirib, raqamli iqtisodiyot va inson kapitali orqali yaratilgan imkoniyatlarning real eksport natijalariga aylanishini ta'minlaydi. Shu nuqtayi nazardan, xizmatlar eksporti tizimli iqtisodiy model sifatida qaralishi lozim. Ushbu modelda har bir komponent o'zaro bog'liq va bir-birini to'ldiruvchi vazifani bajaradi.

O'zbekistonda xizmatlar eksportini rivojlantirish ko'p omilli transformatsion jarayon bo'lib, uning markazida raqamli iqtisodiyot va inson kapitali turadi. Institutsional islohotlar va infratuzilma modernizatsiyasi esa ushbu jarayonning barqarorligini ta'minlaydi. Shu sababli eksport siyosati alohida sektorlar bo'yicha emas, balki kompleks iqtisodiy mexanizm sifatida shakllantirilishi maqsadga muvofiq.

Tadqiqot natijalari O'zbekistonda xizmatlar eksportining rivojlanishi ko'p omilli va tizimli jarayon ekanini ko'rsatadi. Eng muhim determinantlar raqamli iqtisodiyot, inson kapitali va institutsional sifat bo'lib, logistika infratuzilmasi hamda xorijiy investitsiyalar qo'llab-quvvatlovchi omillar sifatida xizmat qiladi. Shu sababli xizmatlar eksportini rivojlantirish siyosati alohida sektorlar kesimida emas, balki kompleks tashkiliy-iqtisodiy mexanizm asosida shakllantirilishi lozim.

XULOSA VA TAKLIFLAR

O'tkazilgan tadqiqot O'zbekistonda xizmatlar eksportini rivojlantirish murakkab, ko'p darajali va o'zaro bog'liq omillar tizimiga asoslanishini ko'rsatdi. Empirik va nazariy tahlillar natijalari shuni tasdiqlaydiki, xizmatlar eksporti oddiy tashqi savdo yo'nalishi emas, balki iqtisodiyotning institutsional sifati, raqamli transformatsiyasi va inson kapitali bilan bevosita bog'liq strategik tizimdir. Ekonometrik baholash natijalariga ko'ra, raqamli iqtisodiyot darajasi xizmatlar eksportining eng kuchli omili bo'lib, eksport hajmiga bevosita va sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Bu holat global iqtisodiyotda xizmatlarning tobora raqamli platformalar orqali amalga oshirilayotganini hamda geografik cheklolarning ahamiyati bosqichma-bosqich kamayib borayotganini tasdiqlaydi.

Inson kapitali ikkinchi muhim determinant sifatida aniqlanib, uning sifat jihatdan rivojlanishi xizmatlar eksportining tarkibiy murakkablashuvi va yuqori qo'shilgan qiymatli segmentlarga o'tishini ta'minlashi ilmiy jihatdan asoslandi. Bu natija iqtisodiy o'sishning "bilimga asoslangan model"ga o'tish zaruratini ko'rsatadi. Logistika infratuzilmasi va institutsional sifat esa xizmatlar eksportining barqarorligi hamda samaradorligini belgilovchi muhim tizimli omillar sifatida namoyon bo'ldi. Ushbu yo'nalishlarni izchil rivojlantirish eksport salohiyatini to'liq ro'yobga chiqarishga xizmat qiladi. Xorijiy investitsiyalar esa nisbatan bilvosita, biroq muhim rol o'ynovchi omil sifatida baholandi. Ular, asosan, texnologik yangilanish, bozorga kirish imkoniyatlarini kengaytirish va global tarmoqlarga integratsiyalashuv orqali ta'sir ko'rsatadi. Umuman olganda, tadqiqot natijalari O'zbekistonda xizmatlar eksportini rivojlantirish faqat iqtisodiy jarayon emas, balki institutsional va texnologik modernizatsiya jarayoni ekanini tasdiqlaydi.

Tadqiqot natijalariga tayangan holda O'zbekistonda xizmatlar eksportini rivojlantirish bo'yicha quyidagi strategik yo'nalishlar taklif etiladi.

Birinchidan, xizmatlar eksportini raqamli transformatsiya asosida rivojlantirish zarur. Bu yo'nalishda IT infratuzilmasini kengaytirish, bulutli texnologiyalar, raqamli platformalar va elektron to'lov tizimlarini integratsiya qilish orqali xizmatlar eksportining geografik cheklolarni kamaytirish mumkin. Raqamli eksport, jumladan, freelance, outsourcing va SaaS segmentlari davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylanishi lozim.

Ikkinchidan, inson kapitalini strategik resurs sifatida rivojlantirish zarur. Ta'lim tizimi mehnat bozori va eksport talablari bilan uzviy bog'lanishi kerak. Xususan, IT, data science, moliyaviy tahlil, logistika boshqaruvi va ingliz tili kompetensiyalarini rivojlantirish xizmatlar eksporti salohiyatini oshiradi. Malakani sertifikatlash tizimini xalqaro standartlarga moslashtirish muhim ahamiyatga ega.

Uchinchidan, institutsional islohotlarni chuqurlashtirish maqsadga muvofiq. Xizmatlar eksporti uchun ma'muriy tartib-taomillarni soddalashtirish, valyuta operatsiyalarini yanada erkinlashtirish va raqamli xizmatlar bozorini huquqiy jihatdan to'liq tartibga solish zarur. Shuningdek, biznes muhitida prognoz qilinadiganlik darajasini oshirish investorlar ishonchini kuchaytiradi.

To'rtinchidan, logistika va transport tizimini modernizatsiya qilish eksport zanjirining muhim bo'g'ini sifatida qaralishi lozim. Multimodal transport tizimlarini rivojlantirish, bojxona jarayonlarini to'liq raqamlashtirish va tranzit xarajatlarini optimallashtirish xizmatlar eksportining umumiy raqobatbardoshligini oshiradi.

Beshinchidan, xorijiy investitsiyalarni jalb qilish strategiyasi sifat jihatdan yangilanishi kerak. Investitsiyalar faqat kapital manbai sifatida emas, balki texnologiya, boshqaruv tajribasi va global tarmoqlarga integratsiyalashuv vositasi sifatida ko'rilishi lozim. Ayniqsa, IT va professional xizmatlar sektorida yirik global kompaniyalarni jalb qilish muhim ahamiyat kasb etadi.

Oltinchidan, xizmatlar eksportini qo'llab-quvvatlovchi maxsus institutsional platformalarni shakllantirish zarur. Eksport qiluvchi xizmat ko'rsatish korxonalarini uchun soliq imtiyozlari, grant dasturlari va eksport sug'urtasi mexanizmlarini joriy etish eksport hajmining barqaror o'sishini ta'minlashga xizmat qiladi.

Xizmatlar eksporti O'zbekiston iqtisodiyotining kelajakdagi strategik rivojlanish yo'nalishlaridan biri sifatida shakllanmoqda. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, ushbu sohani rivojlantirish faqat alohida iqtisodiy chora-tadbirlar orqali emas, balki kompleks institutsional, raqamli va inson kapitali siyosati orqali amalga oshirilishi mumkin. Agar raqamli iqtisodiyot, inson kapitali va institutsional sifat o'zaro uyg'un rivojlansa, xizmatlar eksporti iqtisodiy o'sishning asosiy drayverlaridan biriga aylanadi hamda mamlakatning global iqtisodiyotdagi o'rnini sezilarli darajada mustahkamlashga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. World Trade Organization. (2023). *World Trade Statistical Review*. WTO Publishing.
2. Stojkoski, V., et al. (2016). Economic complexity and service exports. *Research in Economics*.
3. UNCTAD. (2022). *Digital Economy Report*. United Nations.
4. World Bank. (2023). *Uzbekistan Economic Update: Services Sector Analysis*. World Bank.
5. World Bank. (2022). *The Promise of Services-Led Growth in Uzbekistan*. World Bank.
6. Sultanova, N. (2025). ICT and service exports in Central Asia: Panel data evidence. *Economic Research Journal*.
7. OECD. (2023). *Trade and Investment Policy in Uzbekistan*. OECD Publishing.
8. World Bank. (2021). *Logistics Performance Index Report*. World Bank.
9. OECD. (2022). *Digital Platforms and the Future of Trade in Services*. OECD Publishing.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz HAKIMOV

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Hasan MAQSUDOV

2026. № 6/5

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelmasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin. Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

EI.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>